

12. Sosial-iqtisadi sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi, azaldılması və monitorinqi

Mündəricat

12.1	Giriş.....	2
12.2	Nəzərdə tutulan fəaliyyət və hadisələrin qiymətləndirilməsi.....	2
12.2.1	Avtomobil və dəmir yolu istifadəçilərinə maneələrin yaranması	2
12.2.2	Sahil xətti boyunca girişin qadağan olunması	3
12.2.3	ST-da istifadə olunan süni işıqlandırmanın icmaya narahatlıq yaratması	3
12.2.4	Tikinti sahələrinin icmaya narahatlıq yaratması	3
12.2.5	Quruda boru kəmərlərinin quraşdırılması işləri zamanı icmanın sağlamlığı və təhlükəsizliyi.....	4
12.3	Təsirin qiymətləndirilməsi	4
12.3.1	Denizdə giriş qadağan zonalarının tətbiq olunması	4
12.3.2	Məşğulluq	6
12.3.3	İxtisara salma	8
12.3.4	Hündürlüyə qaldırılmış məşəlin vizual təsirindən icmanın narahatlığı	9
12.4	Sosial-iqtisadi sahəyə dolayı təsirlər	10
12.4.1	Qeyri-ictimai davranış.....	10
12.4.2	Əlavə iqtisadi gəlirlər	11
12.4.3	Sosial münaqişə	11

12.1 Giriş

Bu Fəsil ŞD2 Layihəsi ilə əlaqədar sosial-iqtisadi təsirlərini, bu təsirlərin azaldılması və monitorinqi tədbirlərini təsvir edir. Gözlənilən birbaşa və dolayı sosial-iqtisadi təsirlər 3-cü Fəsildə təqdim edilən təsir metodologiyasına əsasən təsvir edilmiş, qiymətləndirilmiş və mümkün olan yerdə hesablanmışdır.

ŞD2 Layihəsi üzrə sosial-iqtisadi təsirlərin qiymətləndirilməsi zamanı Azəri-Çıraq-Güneşli (AÇQ) 1-3 Fazalarından, ŞD Mərhələ 1-dən (SD1), Çıraq Neft Layihəsi (ÇNL) və ŞD2 İlkin İnfrastruktur İşləri (İİ) Layihəsindən əldə olunan təcrübə nəzərə alınmışdır. Sosial-iqtisadi təsirlərin növləri ŞD2 İİİ, o cümlədən yerli məşğulluğun yaradılması, işçi qüvvəsinin təlim və bacarıqlarının artırılması, yerli biznes üzrə malların və xidmətlərin alınması və sahil boyunca kiçik əraziyə əhalinin girişinin müvəqqəti qadağan olunması məsələləri üzrə hazırlanan Ətraf mühit və sosial-iqtisadi sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi (ƏMSSTQ) çərçivəsində qiymətləndirilmişdir.

ŞD2 Layihəsi ilə bağlı sosial-iqtisadi təsirlər keçmişdə qiymətləndirilən ŞD2 İİİ ilə oxşardır. Lakin ŞD2 Layihəsi üzrə Səngəçal terminalında (ST) daha çox quruda işçi qüvvəsi tələb olunur. Bur əməliyyatlara tikinti sahəsindəki podratçılar, sahilyanı və dənizdə istifadə olunacaq gəmi əməliyyatları da daxildir. Bu fəsildə qiymətləndirilən təsirlərin miqyasına yerli, regional və milli səviyyədə baş verməsi proqnozlaşdırılan dəyişikliklərdə daxil olunublar.

12.2 Nəzərdə tutulan fəaliyyət və hadisələrin qiymətləndirilməsi

Əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsi prosesində çıxarılan nəticə bənzər fəaliyyətlər və hadisələrlə bağlı əvvəlki təcrübəyə əsaslanır. Amma burada ŞD2 Layihəsi üzrə bir sıra fəaliyyətlər və onlarla əlaqədar hadisələr istisna edilmişdir. Bu, onların nəzərə çarpan sosial-iqtisadi təsirlərlə nəticələnə biləcək məhdud potensiallarının olmasından və ya onların artıq başqa ƏMSSTQ Fəsillərində qiymətləndirilməsindən irəli gəlir. Müəyyən fəaliyyət və hadisələrin əhatə dairəsinin əsaslandırılması aşağıda təqdim edilmişdir:

- Avtomobil və dəmir yolu istifadəçilərinə maneələrin yaranması;
- Sahil xətti boyunca girişin qadağan olunması;
- ST-da istifadə olunan süni işıqlandırmanın icmaya narahatlıq yaratması;
- Tikinti sahələrinin icmaya narahatlıq yaratması; və
- Quruda boru kəmərlərinin quraşdırılması işləri zamanı icmanın sağlamlığı və təhlükəsizliyi.

12.2.1 Avtomobil və dəmir yolu istifadəçilərinə maneələrin yaranması

Bakı-Salyan şosesi tikinti materialların və yerli yaşayış məntəqələrindən (Səngəçal qəsəbəsi, Ümid, Əzimbənd və Massiv 3) olmayan işçilərin nəqli üçün istifadə edilən əsas marşrut olacaq. Tikinti texnikasının hərəkəti Bakı-Salyan şosesi və ST-na gedən yollar boyunca baş verəcək; yerli yollar istifadə olunmayacaq. Yol istifadəçiləri müvəqqəti artan nəqliyyat sıxlığına, iri həcmli və ağır maşınların hərəkəti ilə bağlı gecikmələrə və Bakı-Salyan şosesinin fiziki vəziyyətinə dəyən zərərə görə müvəqqəti narahatlıqla üzləşə bilərlər.

İcmanın təhlükəsizlik riskinin minimuma endirilməsi üçün sürücülərin idarə edilməsi və nəqliyyat vasitələri üzrə standartlar işlənib hazırlanacaq və onlara nəzarət olunacaq. Boru kəmərlərinin quruda quraşdırılması zamanı yer səthindən təqribən 1,5m dərinlikdə aparılan qazma və bərkitmə avadanlığından istifadə ediləcəyi üçün Bakı-Salyan şosesi və ya dəmiryol istifadəçilərinin hər hansı narahatlıqla üzləşəcəyi gözlənilmir. Nəticədə, quruda aparılan boru kəməri işləri zamanı müvəqqəti yol və ya dəmir yolunun bağlanması tələb olunmur.

Tikinti və istismar fazaları ərzində nəqliyyatın hərəkətinin artması istifadə olunan marşrutlar boyunca yerləşən icmaların və biznes subyektlərinin işini artan səs-küy və nəqliyyat axını vasitəsilə pozmaq potensialına malikdir. ST-da quruda tikinti işlərinin aparılması zamanı ŞD2 Layihəsi üzrə nəqliyyat hərəkətini azaltmaq məqsədilə işçilərin Bakı-Salyan şosesi ilə nəqli üçün avtobuslar istifadə olunacaq. İşçilərin nəqli üçün avtobusların istifadə olunmasını nəzərə

alsaq, ST-da aparılan tikinti və istismaravermə işləri ilə bağlı tikinti maşınlarının sayının gündəlik 500 ədəd olacağı planlaşdırılır. Bu ümumi nəqliyyat axınının təxminən 5% artmasını göstərir.

Bakı-Salyan şosesinin müəyyən hissəsinin birbaşa ŞD2 Layihəsi ilə bağlı nəqliyyat hərəkəti səbəbindən yararsız vəziyyətə düşməsi müəyyən olunarsa, yolun vəziyyətindəki dəyişiklik barədə müvafiq dövlət idarəsinə məlumat veriləcək. Lakin Bakı-Salyan şosesi hazırda yaxşı vəziyyətdə saxlanılır və o, ağır nəqliyyat vasitələrinin tez-tez keçidi ilə bağlı fiziki təsirlərə tab gətirəcək əsasda layihələndirilmişdir. Beləliklə, Bakı-Salyan şosesinə fiziki zərər dəyməsi gözlənilmir.

Nəqliyyatın sıxlaşması və iri ölçülü, ağır yük maşınlarının hərəkəti nəticəsində yol istifadəçilərinin üzləşə biləcəyi narahatlığın minimuma endirilməsi üçün Nəqliyyat və Yol İdarəetmə Planı hazırlanıb həyata keçiriləcək. Bu plana əsasən böyük ölçülü və ağır yük maşınlarının hərəkətindən əvvəl nəqliyyat marşrutu üzrə maneələrin və təhlükələrin, nəqliyyat təxribatlarının, yükqaldırma, yükləmə və takelaj avadanlıqlarının istifadəsinin yoxlanılması daxil olmaqla, riskin qiymətləndirilməsi tələb olunur. Planlaşdırılmış hərəkətdən əvvəl Nəqliyyat Nazirliyi və Azərbaycan Dövlət Yol Polisi İdarəsinə yazılı xəbərdarlıq veriləcək, hərəkətin dəqiq vaxtı və tarixi razılaşdırılacaq. Təsdiqləndikdən sonra iri ölçülü və ağır yük maşınları, tələb olduğu halda, ön və arxasında müvafiq xəbərdarlıq signalı/və ya işıqları ilə təchiz olunmuş müşayiətedici avtomobillə təchiz olunacaq. Avtomobillərin hərəkəti ilə bağlı bütün şikayətlər qəbul ediləcək və Nəqliyyat və Yol İdarəetmə Planına əsasən lazımı tədbirlər görülməlidir.

12.2.2 Sahil xətti boyunca girişin qadağan olunması

Səngəçal buxtasında boru kəmərinin quraşdırılması işlərinə sahilyanı xəndəklərin qazılması məqsədilə tikinti qurğusuna giriş təmin edən iki müvəqqəti sahil dambasının tikintisi daxildir. Bu əməliyyatlar zamanı ekskavatorların istifadə olunması və sahilyanı ərazidə dayanan boru gəmisindən boruların quruya çəkilməsi üçün qaldırma-takelaj işləri, o cümlədən Bakı-Salyan şosesindən çimərlik ərazisinə gediş yolunun çəkilməsi daxildir.

Boru kəmərinin quraşdırma işləri müvəqqəti olaraq Səngəçal buxtası daxilində nisbətən kiçik əraziyə əhalinin daxil olmasını məhdudlaşdıracaq. İstirahət məqsədləri üçün sahil ərazisini istifadə edən yerli əhali və dənizə kiçik qayıqlar çıxaran balıqçılar üçün sahil ərazisinə giriş məhdudlaşdırılacaq. Hazırda çimərlik sahəsi evlərin və mənzillərin yerləşdiyi ərazi formasında işlənir. Bu işlənməni aparan təsisatçı və BP arasında əraziyə giriş qadağaları ilə bağlı müqavilə bağlanacaq.

Boru kəmərinin quraşdırılması işləri zamanı istirahət-gəzinti və kiçik qayıqların dənizə buraxılması üçün müdaxilə olunmayacaq alternativ sahil xəttinin olması səbəbindən, əhaliyə və balıqçılara təsirlərin cüzi olacağı gözlənilir.

12.2.3 ST-da istifadə olunan süni işıqlandırmanın icmaya narahatlıq yaratması

ST-da quruda tikinti işlərinin aparılması zamanı boru kəməri dəhlizi boyunca, Boru Kəməri Tullantı Poliçonu ərazisində və ŞD2 qurğularının işi zamanı süni işıqlandırma istifadə olunacaq. Normal şəraitdə təhlükəsizlik səbəbi ilə tələb olunmadığı halda, bütün ərazilərdə iş saatlarından kənar işıq yandırılmayacaq. Boru kəmərinin quruya çıxma sahəsində mövcud topoqrafiya işığın sahil xəttinə və Səngəçal Buxtasına yayılmasının qarşısını alacaq. Işıqlandırma strategiyası bütün yerlərdə tətbiq ediləcək, bura işığın yayılmasının və yerli icmaların sakinlərinə işıq şüası təsirinə minimuma endirilməsi daxildir.

12.2.4 Tikinti sahələrinin icmaya narahatlıq yaratması

ŞDB dayaq bloku və üst tikililərin hazırlanması üçün tikinti meydançasında (meydançalarında) nə qədər yenidənqurma işinin lazım olacağı məlum deyil. İstənilən halda, hesab edilir ki, nəzərdə tutulan bütün tikinti-quraşdırma sahələri bilavasitə yaxınlığında çox məhdud sayda yaşayış obyektləri yerləşən sənaye sahələri olduğundan, yenidənqurma/genişləndirmə işləri

ilə bağlı əhəmiyyətli narahatlığın mümkünlüyü məhdud dərəcədədir. Sahənin genişləndirilməsi tələb olunduğu təqdirdə, bunun üçün yaşayış obyektləri yerləşən ərazinin əldə edilməsi zərurəti yaranacağı az ehtimal olunur. Hər hansı zəruri torpaq əldə olunması prosesini həyata keçirmək tikinti işlərini aparan podratçının vəzifəsi olacaq.

Tikinti sahəsində ŞD2 Layihə fəaliyyətlərindən irəli gələn potensial səs-küy və havanın keyfiyyəti ilə bağlı təsirlərin qiymətləndirilməsi, o cümlədən əlaqədar mövcud nəzarət və təsirazaltma tədbirləri Fəsil 10-da təqdim olunur. Qiymətləndirmənin nəticələrinə görə tikinti ərazisindəki fəaliyyətlərdən yaşayış reseptorlarının məruz qalacağı potensial narahatlıq cüzi dərəcədə olacaq. Quruda platforma və sualtı infrastrukturun tikinti-quraşdırma fəaliyyətləri zamanı formalaşan bütün tullantılar AGT-nin hazırda mövcud olan idarəetmə planlarına və prosedurlarına uyğun idarə olunacaq.

12.2.5 Quruda boru kəmərlərinin quraşdırılması işləri zamanı icmanın sağlamlığı və təhlükəsizliyi

Boru kəmərinin quruya çıxma sahəsi ilə ST arasında nəzərdə tutulan ŞD2 Boru kəməri dəhlizinin uzunluğu təqribən 4,4 km-dir. Yolun çox hissəsində boru kəməri 2,5m dərinlikdə qazılmış xəndəkdə quraşdırılacaq. Quraşdırmadan sonra xəndək doldurulacaq və üzəri torpaqla örtüləcək ki, kəmər dəhlizi özünün əvvəlki vəziyyətinə qaytarılsın.

Quruda kəmərin quraşdırılması zamanı əhalinin sağlamlığını və təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədi ilə aşağıdakı nəzarət mexanizmlərindən istifadə olunacaq:

- Tikinti işləri gedən bütün sahələrə əhalinin girişi təhlükəsizlik hasarı vasitəsi ilə məhdudlaşdırılacaq;
- Əhalini həyata keçirilən əməliyyatlar ilə bağlı təhlükə və dərin qazıntı sahələri haqqında xəbərdar etmək üçün təhlükəsizlik hasarına xəbərdarlıq nişanları qoyulacaq; və
- Kəmər xəndəklərinin qazıntısı və digər qazıntı ərazilərində dəqiq planlaşdırma aparılmaqla, xəndəklərin açıq qalması müddəti minimum həddə salınacaq.

Yuxarıda qeyd olunan mövcud nəzarət mexanizmləri növünü nəzərə alsaq, əhalinin sağlamlığına və təhlükəsizliyinə təsirlərin zəif olacağı ehtimal edilir.

12.3 Təsirin qiymətləndirilməsi

12.3.1 Dənizdə giriş qadağan zonalarının tətbiq olunması

ŞD2 Layihəsində aşağıdakı dəniz qadağan zonaları tətbiq olunacaq:

- Bermaların tikintisi və sahilyanı xəndək qazılması, ixrac və MEQ boru kəmərləri ilə əlaqədar boru düzme işləri, xəndəklərin doldurulması və bermaların sökülməsi zamanı ŞD2 Sualtı ixrac boru kəməri dəhlizinin hər iki tərəfindən 500m məsafədə. Bu fəaliyyətlərin 2014-cü ilin 3-cü rübündən başlaması və 2016-cı ilin 3-cü rübünədək tamamlanması (27 ay müddətinə) gözlənilir;
- Hər bir sahə ərazisində qazma işləri gedərkən, qazma qurğusunun ətrafında 50m radial məsafə. Quyu qazıntısının 2014-cü ilin 1-ci rübündən 2016-cı ilin sonunadək davam etməsi gözlənilir; və
- İki dəniz platformasının daşınması, quraşdırılması və 2015-ci ilin 3-cü rübünə planlaşdırılmış ŞDB-HR dayaq blokunun dənizə daşınması ilə başlayacaq istismarı zamanı 500m radial məsafə. ŞD2 Layihəsinin əməliyyat müddətində də dəniz təcrid zonasının tətbiq olunması davam etdiriləcək.

Dəniz təcrid zonasının tətbiq olunması aşağıdakılara təsir edə bilər:

- **Ticarət məqsədli dənizlə daşınma əməliyyatları** - dəniz təcrid zonasının müəyyənləşdirilməsi səbəbi ilə səyahət müddətinin artması və səyahət yolunun uzanması nəticəsində yanacaq sərfiyyatının çoxalması səbəbindən iqtisadi şəraitin çətinləşməsi baş verə bilər;

- **Ticarət miqyaslı balıqçılıq fəaliyyətləri** – yuxarıda qeyd olunan səbəblərdən və balıqçılıq fəaliyyəti üçün istifadə olunan dəniz resurslarına daxil olmanın azalması səbəbindən iqtisadi şəraitin çətinləşməsi baş verə bilər;
- **Kiçik miqyaslı balıqçılıq fəaliyyətləri** - yuxarıda qeyd olunan səbəblərdən və bundan əlavə, gələcək təcrid zonalarında yerləşən statik balıqçılıq avadanlıqlarının, məsələn, tor sahəsinin yerinin dəyişdirilməsi səbəbindən iqtisadi şəraitin çətinləşməsi baş verə bilər; və
- **Elmi tədqiqat işləri** – hazırkı elmi-tədqiqatlar Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda aparılır.

Miqyas

Gözlənilən təsirlərin miqyası aşağıda müəyyənləşdirilmişdir:

- **Ticarət məqsədli dənizlə daşınma fəaliyyətləri** – ŞD Müqavilə Sahəsindən müntəzəm olaraq dənizdəki mövcud platformalara qrafik üzrə yan alan, neft-qaz təchizatı gəmiləri tərəfindən istifadə olunan üç gəmi yolu keçir. Bu yollardan ikisi nəzərdə tutulan ŞD2 İxrac boru kəməri dəhlizi ilə əlaqədar dənizdə təcrid olunan zonadan keçir;
- **Ticarət məqsədli balıqçılıq əməliyyatları** – balıqçılıq əməliyyatları ŞD Müqavilə Sahəsinə daxil olan Səngəçal Buxtasında və dəniz təcridetmə zonalarının tətbiq olunduğu ixrac kəməri dəhlizi marşrutu boyunca aparılır;
- **Kiçik miqyaslı balıqçılıq əməliyyatları** – 2012-ci ildə Xəzərin Azərbaycan sektorunda balıqçılıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün Su Hövzələrində Bioloji Resursların Artırılması və Mühafizəsi Departamentinin (SHBRAMD) icazəsi ilə gəmilərin sayına və növünə əsasən, kiçik miqyaslı balıqçılıq fəaliyyətinə cəlb ediləcək şəxslərin sayının 53 nəfər olması ehtimal edilir; və
- **Elmi-tədqiqat işləri** – nəre balıqlarının nümunələri müntəzəm olaraq yeddi eksperimental tral ərazisindən toplanır, buraya ŞD Müqavilə Sahəsinə aid '1D' və '1E' zonaları daxildir.

Reseptor həssaslığı

Reseptor həssaslığı aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

- **Ticarət məqsədli dənizlə daşınma fəaliyyətləri** - ticarət məqsədli dənizlə daşınma fəaliyyətlərinin əksər hissəsi neft və qazla birbaşa bağlı olduğuna görə, həssaslığın “aşağı” olması nəzərdə tutulur. Beləliklə, Xəzər dənizinin cənubunda işləyən dənizçilər dənizin təcrid edilən zonalarından istifadə etmirlər;
- **Ticarət məqsədli balıqçılıq fəaliyyətləri** – dənizdə təcrid olunan zonalar əsas balıqçılıq məntəqələrinə (məsələn, Makarov sahili, Andreyev sahili) girişin səviyyəsinə heç bir dəyişiklik etmədiyi və Xəzər dənizinin cənubunda Azərbaycan sektorunda kiçik bir əraziyə girişi qadağan etdiyi üçün həssaslığın “aşağı” olması nəzərdə tutulur;
- **Kiçik miqyaslı balıqçılıq fəaliyyətləri** – həssaslığın “yüksək” olması gözlənilir, çünki balıq tutma avadanlıqları sahilyanı ərazidə, dənizin tətbiq olunan təcrid zonalarında yerləşə bilər. Bundan əlavə, kiçik miqyaslı balıqçılara AÇG və ŞD layihələri nəticəsində iqtisadi baxımdan yerdəyişməyə görə kompensasiya təmin edilmişdir. Nəticədə, orada balıqçılar arasında BP-nin ŞD2 Layihəsinə görə kompensasiya təmin etməsini gözləyənlər olacaq; və
- **Elmi-tədqiqat işləri** – həssaslığın “aşağı” olması nəzərdə tutulur, çünki Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN) ilə yazılı razılaşmaya əsasən ŞD Müqavilə Sahəsində yerləşən “1D” və “1E” eksperimental tral ilə balıq ovlama məntəqələri (1 yanvar 2015-ci ildən) ^aD Müqavilə Sahəsindən kənara köçürüləcək.

Təsirəsalma tədbirləri və monitorinq

Dənizçilərə sahilyanı və dənizdəki fəaliyyətlərlə bağlı və dəniz təcrid zonalarının mövqeyi/müddəti ilə bağlı məlumat vermək üçün Bildiriş göndəriləcək. ŞDB Platforma kompleksinin yeri dövlət orqanlarına təqdim olunan dəniz naviqasiya xəritələrində dəqiq qeyd olunacaq.

Quraşdırma işlərindən əvvəl Səngəçal Buxtası və sahilyanı ərazilərdə kiçik miqyaslı balıqçılıq fəaliyyətləri barədə əlavə məlumat toplamaq üçün balıqçılıqla bağlı qazanc üzrə ilkin tədqiqat aparılacaq. Tədqiqatda tikinti işlərinin birbaşa və ya dolayı təsir göstərə biləcəyi hər hansı balıqçılıq avadanlıqlarının yerləşdiyi yeri, statusu və sahibini müəyyənləşdirəcək. Tədqiqatın nəticələri Kiçik miqyaslı balıqçılığın idarə edilməsi planının hazırlanmasının zəruri olub-olmadığını müəyyənləşdirəcək. Bu plan birbaşa ŞD2 Layihəsi nəticəsində iqtisadi baxımdan yerdəyişməyə məruz qalan balıqçılara kompensasiya təminatının müəyyənləşdirilməsi və azaldırılması üzrə istifadə olunan prosesi təsvir edəcək.

12.3.2 Məşğulluq

ŞD2 Layihəsində BP-nin istifadə etdiyi əsas tikinti və quraşdırma podratçılarında (o cümlədən onların subpodratçıları) işçilərlə Münasibətlərin İdarəetmə Planının (İMİP) hazırlanması və tətbiqi tələb olunur, bu plana ən azından aşağıdakılar daxil ediləcək:

- Layihə üzrə işçi qüvvəsinin cəlb olunması, o cümlədən yeni işçilərin yeni iş və potensial mənbələrinin cəlb edilməsi ehtiyacı;
- Podratçı Azərbaycan əmək qanunvericiliyinin milli tələblərini necə təmin edəcəyi haqqında məlumat;
- İşçi qüvvəsi tərəfindən istifadə üçün mövcud olan şikayətlərə baxma mexanizminin təfərrüatları;
- Təlim Planı formasında olan təlim və inkişaf fəaliyyətləri;
- Demobilizasiya və ixtisar (Bölmə 12.3.3-ə istinad edin);
- Milliləşdirmə proqramı;
- Mədəni maarifləndirmə və dillə tanışlıq; və
- Statistik hesabat və monitorinq.

Sahə üçün xarakterik Əmək Münasibətləri Forumları (ƏMF) BP tərəfindən təşkil olunacaq və BP-nin layihə sahəsinin idarəetmə qrupu ilə əsas tikinti və quraşdırma podratçıları arasında işçi qüvvəsinin sosial rifahı və əlaqədar məsələlərlə bağlı müntəzəm görüşlər keçiriləcək. ƏMF-ların rolu aşağıdakılardan ibarət olacaq:

- Əməyin idarə olunması fəaliyyətinin müntəzəm yoxlanılması və tendensiyaların müəyyənləşdirilməsi;
- Növbəti üç-altı ay üzrə ərazidə iş planının nəzərdən keçirilməsi, əmək tələblərinin və əməyin idarə olunması üzrə potensial risklərin müzakirə olunması;
- Müəyyənləşdirilmiş risklərin azaldılması üçün görülən tədbirlərin yoxlanılması;
- İcmanın inkişaf proqramı fəaliyyətlərinin icrasının monitorinqi; və
- Statistik monitorinqin nəticələrinin və BP-yə təqdim olunan hesabatların məzmununun müzakirəsi.

Əsas tikinti və quraşdırma podratçıları və onların subpodratçıları öz yerli işçiləri üçün təlim və bacarıqların inkişaf etdirilməsi proqramlarını fəal surətdə hazırlayıb tətbiq edəcəklər. Əsas tikinti və quraşdırma podratçıları BP-yə illik əsasda Təlim İdarəetmə Planını hazırlayıb təqdim edəcəklər. Buraya növbəti 12 ay ərzində həyata keçiriləcək təlim təşəbbüslərinin təfərrüatları və son 12 ay ərzində tamamlanmış təlim işlərinin yekunu daxil ediləcək. Əsas tikinti və quraşdırma podratçıları öz subpodratçılarının İMİP və Təlim İdarəetmə Planının müntəzəm audit yolu ilə yoxlamasını aparacaq və bu auditlərin nəticələrini BP-yə təqdim edəcəklər.

ST-da məşğulluğa aid əsas tikinti və quraşdırma podratçıları ilə bağlı mövcud nəzarət mexanizmləri aşağıdakılardır (bu nəzarət mexanizmləri tikinti sahələrində tətbiq edilmir):

- Yerli əhaliyə tələb olunan məşğulluğun təbiəti və səviyyələri barəsində məlumatlar əsas tikinti və quraşdırma podratçıları tərəfindən veriləcək;
- Bütün hallarda işə götürülən fərd onun bacarıqları, ixtisası, təcrübəsi və işin təsvirində tələb olunan keyfiyyətlər və şəxsi xüsusiyyətlər əsasında, həmin işə ən çox uyğun sayılan şəxs olacaq;
- Əvvəlki AÇG 1-3 Fazalarında SD1 və ŞD2 İlk İnfrastruktur İşləri Layihələrində çalışan yerli işçilərin iştirak faizinə çatmaq və ya faizi daha da artırmaq üçün işçilərin mümkün qədər yerli icmalardan seçilməsini təmin etmək məqsədilə, əsas tikinti və quraşdırma podratçıları lazımı tədbirləri həyata keçirəcək;
- Yerli məşğulluq yerli işçi faizi hədəflərindən aşağı düşdüyü hallarda, bu qeyri-uyğunluq səbəbləri BP tərəfindən tədqiq ediləcək və yerli işçi faizi hədəflərinə cavab vermək üçün əməli tədbirlər hazırlanacaq;
- İşə qəbul prosesi ilə bağlı bütün icma şikayətlərinin idarə olunması üçün şikayətlərə baxılması proseduru yaradılacaq. İşə qəbul prosesi ilə bağlı, o cümlədən bütün məşğulluq prosesi ilə əlaqədar şikayətləri, qaldırılmış narahatlıqları həll etmək üçün görülmüş tədbirlər təfəsilatı ilə birgə qeydə alınacaq və məlumat verilecəkdir; və
- Səriştə təminatının rəsmi sistemi layiq olan işçilərə təlim sertifikatları verilməklə həyata keçiriləcək və səriştəyə dair tamamlanan test və təlim fəaliyyətlərinin qeydləri saxlanılacaqdır.

Miqyas

ST-da sahil tikinti işləri üzrə məsul əsas tikinti və quraşdırma podratçılarının iş müddəti ərzində 81-3600 nəfər arasında insanı iş ilə təmin edəcəyi gözlənilir. Ən yüksək məşğulluq 2015-ci ilin 2-ci rübündə ümumilikdə 3 ay müddətində 3571 nəfərə çatacaqdır. Tikinti sahələrində, xüsusilə yenidənqurma və genişləndirmə işləri lazım olduqda, əlavə işçi qüvvəsinə ehtiyac yarana bilər. Dəniz sualtı işləri ilə əlaqədar məşğulluğun 2015 və 2016-cı illər ərzində təqribən 2000 nəfərə çatacağı hesablanır. Əməliyyatlar mərhələsi zamanı ŞD2 Layihəsi tərəfindən təxminən 100 daimi iş yeri yaradılacaqdır.

Reseptor həssaslığı

Yerli icmalarda yaşayan iş axtaranlar arasında təlim və bacarıqların inkişaf etdirilməsi tədbirləri ilə əlaqədar yüksək gözləntilər var. Bu, müəyyən qədər BP tərəfindən AÇG 1-3 Fazaları və ŞD1 layihələri zamanı keçirilmiş təlimin nəticəsidir. Reseptorların həssaslığının "yüksək" olduğu hesab edilir.

Təsirəzaltma tədbirləri və monitorinq

Uğurlu iş axtaranlar üçün məşğulluq faydalarına ailə təsərrüfatı və fərdi səviyyədə sosial-iqtisadi və sağlamlıq vəziyyətinin artması, həyat və yaşayış şəraitinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və ailə təsərrüfatı xərclərindən təhsil və səhiyyə mənbələrinə daha çox faydaların daxil olması gözlənilir. Əzizkənd və Massiv 3-də yerləşən ailə təsərrüfatlarının yüksək işsizlik statusu, təhsil və səhiyyə resursları üzrə hazırkı aşağı səviyyəli xərclərinə görə, oradan götürülən işçilər Səngəçal qəsəbəsi və Ümiddə yerləşən ailə təsərrüfatları ilə müqayisədə daha böyük dərəcədə müsbət dəyişiklik ola bilər. İş imkanları ümumi işçi qüvvəsinin sayından çox şəxsə mənfəət gətirəcək, belə ki, ailə təsərrüfatı səviyyəsində müsbət dəyişikliklər tərəfdaşlara (qadınlar daxil olmaqla), qohumlara və gənclərə fayda verəcək.

Demək olar ki, bütün (müvəqqəti və ya daimi) işləyən işçilərin ŞD2 Layihəsi ərzində təlim və bacarıqların artırılması fəaliyyətlərindən faydalanacağı gözlənilir. İşçilərin öz vəzifələrini tələb olunan standartlar əsasında icra etməsi üçün uyğun bacarıq təlimi keçməsi tələb olunduğuna görə, belə fəaliyyətlər tikinti işləri başlamazdan əvvəl başlayacaq. Əvvəlki AÇG 1-3 Fazaları və ŞD1 layihələrində olduğu kimi, təlim və bacarıqların inkişafı fəaliyyətinə sağlamlıq və təhlükəsizlik, informasiya texnologiyaları və rabitə/inzibati bacarıqları ilə paralel olaraq texniki

bacarıqların artırılması daxildir. Təlim və bacarıqların inkişafı fəaliyyətləri layihə ərzində davam edəcək. Bu, işçiləri cəlb olunduqları ŞD2 Layihəsi başa çatdıqdan sonra gələcəkdə iş imkanları əldə etmək üçün faydalana biləcəkləri bacarıqlarla təmin edəcək.

Aşağıda verilmiş işçi qüvvəsinin monitorinqi üzrə məlumat əsas podratçı və quraşdırma podratçısı tərəfindən BP-yə hər ay təqdim olunacaqdır:

- Alınmış ümumi iş ərizələrinin sayı, müsahibəyə qəbul edilmiş və vəzifə təklif/qəbul edənlər aşağıdakı qaydada paylaşdırılmışdır: iş kateqoriyası, cinsi, yaş, ərizəçinin coğrafi mənşəyi (icmanın adı) və ərizəçinin əlillik və ya digər səbəbdən hər hansı bir xüsusi ehtiyacı olub-olmaması;
- Hər bir iş kateqoriyası üzrə paylaşdırılmış yerli və kənar məşğulluğun ümumi faizi;
- Alınmış şikayətlərin sayı, şikayətlərin həll olunması üçün görülmüş tədbirlər və şikayətlərin 30 gün ərzində həll edilməsi;
- Xəstəlik və ya digər səbəblərdən iştirak etməməyə (iştirak etməmə səbəbi qeyd olunmalıdır) görə itirilmiş saatların sayı; və
- Əldə olunmuş təlim və bacarıqların inkişafı fəaliyyətləri üzrə saatların sayı hər bir iş kateqoriyası və işçi qüvvəsinin faizi üzrə paylaşdırılmışdır.

Maraqlı tərəflər və sosial-iqtisadi sahə üzrə ictimai rəy sorğusu (MTSİRS) müəyyən etmişdir ki, yerli iş imkanlarının az olmasını nəzərə alaraq, yerli sakinlərin üstünlük verilən iş ilə təmin olunması üçün BP-dən güclü və ardıcıl gözləntilər var. Yerli icmalarda yaşayan şəxslərə nisbətən yüksək sayda iş vəzifələrinin olacağını nəzərə alaraq, üstünlük verilmiş məşğulluq bu yerli gözləntiləri qarşılamağa kifayət edəcəkdir.

12.3.3 İxtisara salma

ST-da qurudakı tikinti işləri ən pik məşğulluq nöqtəsini keçdiyindən sonra tikinti podratçısının işçi qüvvəsini ixtisara salması lazım gələcək. Məşğulluq sayının (ixtisara salma kimi istinad edilən) azaldılması ilə əlaqədar mövcud nəzarət vasitələri aşağıdakılardır:

- Xüsusilə ixtisara salma tədbirləri üzrə plan tələbi daxil edilmiş İMİP-nin hazırlanıb həyata keçirilməsi;
- ƏMF görüşləri zamanı BP və əsas tikinti və quraşdırma podratçısı arasında ixtisara salma tədbirləri ilə əlaqədar daimi məlumat dəyişmələri aparılacaqdır; və
- Əsas tikinti və quraşdırma podratçıları və onların işçi qüvvəsi arasında adekvat heyət əlaqələndirməsi ilə işçi qüvvəsinə layihənin inkişafı və gözlənilən başa çatdırılma tarixinə dair məlumat veriləcəkdir ki, onlar işləri ixtisar olunmazdan öncə alternativ iş imkanı tapa bilsinlər.

Miqyas

İxtisara salma prosesi pik məşğulluğun 2015-ci ilin 2-ci rübündən, ŞD2 Layihəsinin 2015-ci ilin sonunda bitəcəyi gözlənilən altı ay müddətində yaranacaqdır. Alternativ məşğulluq əldə edən və ya ŞD2 Layihəsinə cəlb olunmamışdan əvvəl öncəki işinə qayıda bilən şəxslər, iş vəzifələri arasında keçid zamanı təsərrüfat gəlirlərində müvəqqəti dəyişikliyə məruz qala bilərlər. Alternativ iş mənbəyi əldə edə bilməyən işçilər uzun zaman ərzində təsirə məruz qala bilərlər.

Reseptor həssaslığı

Reseptor həssaslığının ixtisara salınma ilə bağlı "yüksək" olduğu hesab edilir. Belə ki, ixtisar olunan şəxslər cəlb olunduqları ŞD2 Layihəsi başa çatdıqdan sonra alternativ iş mənbələri tapmağa məcbur olacaqlar.

Təsirəzaltma tədbirləri və monitorinq

ŞD2 Layihəsindən ixtisar olunmuş şəxslər gələcək ailə təsərrüfatı gəlirinin təmin edilməsinə dair qeyri-müəyyənlik, ümumi rifahın aşağı düşməsi, həyat keyfiyyəti və özəl səhiyyə və təhsil resurslarını əldə edə bilməməsi səbəbindən psixoloji stressə məruz qala bilərlər. Ailə

təsərrüfatı başçılarının məşğulluq statusunda dəyişikliklər də ailə həyatını, şəxsi münasibətləri poza və potensial olaraq uşaqların rifahına təsir göstərə bilər.

Qaradağ rayonunda planlaşdırılan və yaxud hazırda tikintisi gedən peşəkar və qeyri-peşəkar iş imkanları yaratmış müxtəlif regional sənaye tikintiləri mövcuddur. Lakin yerli icmalar daxilində böyük sayda işçiləri dərhal qəbul edəcək kifayət qədər vakant yerlərin olması ehtimalı aşağıdır, onların çoxu məşğulluq bazarında təklif edilə biləcək bənzər qeyri-peşəkar bacarığa malik işçilərdir. Bu vəziyyət MTSİRS tərəfindən 2011-ci il sentyabr ayında yerli icmalarda nisbətən yüksək sayda işsizlərin qeydə alınması ilə əks edilmişdir. Onlardan bəziləri uzun müddət ərzində işsizdirlər.

Yerli icmalardan olan işçilərin ST-da quruda aparılan tikinti işlərini icra edən podratçı tərəfindən işə götürülməsinə üstünlük veriləcək. ŞD2 Layihəsində onların işi başa çatdıqdan sonra bu şəxslər regionda yeni iş imkanları tapmaq üçün tələb olunan bilik və bacarıqlara malik olmaya bilərlər.

Lakin Təlim Planının icrası zamanı həyata keçirilən təlim və bacarıqların inkişaf fəaliyyətlərinə, işçilərin iş vəzifələri arasında sərf etdikləri vaxtı azaltmaq məqsədilə onlara alternativ iş mənbələri tapmaq üçün praktiki dəstək göstərilməsi daxil ediləcəkdir. Yerli icmalardan kənar, region ətrafında yerləşən işçilər daha çox mobilliyə (və ictimai nəqliyyatdan daha az asılı olduqları üçün) malik olduqları üçün, onların daha asan alternativ iş tapa biləcəkləri və daha geniş coğrafi ərazi üzrə iş axtarmaq qaydasını öyrənəcəkləri gözlənilir.

ŞD2 Layihəsinə cəlb olunmuş tikinti üzrə işçi qüvvəsinin əksəriyyətinin layihə başa çatdıqdan sonra alternativ iş imkanları axtara biləcəkləri gözlənilir. İşçi qüvvəsinə təlim və bacarıqların inkişafının təmin edilməsi, müəyyən peşəkar vəzifələr üzrə səriştə sertifikatlarının verilməsi və onlara vəzifələrinin ixtisar olunması barədə əvvəlcədən müvafiq xəbərdarlığın edilməsi, mümkün qədər işçilərin təxirə salınmasının təsirini azaldacaqdır. Təsirin azaldılması üçün heç bir əlavə tədbir tələb olunmur.

12.3.4 Hündürlüyə qaldırılmış məşəlin vizual təsirindən icmanın narahatlığı

ŞD2 Layihəsinə hazırda, 107m gövdə hündürlüyü olan tək YT (yüksək təziqli) / AT (aşağı təziqli) Əsas Məşəl daxildir. ŞD2 Layihəsinin istismar mərhələsi ərzində hündürlüyə qaldırılmış məşəl müntəzəm və qeyri-müntəzəm yandırılma ssenariləri ilə fəaliyyət göstərəcək. ŞD2 Məşəlinin görünüşünü proqnozlaşdırmaq üçün görünüş təhlili başa çatdırılmış və nəticələr Əlavə 12B-də təqdim olunmuşdur.

Miqyas

Görünüş təhlilinin nəticələri Səngəçal qəsəbəsində ŞD2 YT/AT Əsas məşəli istiqamətində görünüşlərin qəsəbənin arxasında yerləşən dağ silsiləsi ilə qismən tutulacağını göstərir. ŞD2 YT/AT Əsas məşəli təkrar kompressiya keçidi ilə əlaqədar qeyri-adi şəraitdə fəaliyyət göstərdiyi zaman sakinlərin 75 %-nin onu görəcəyi gözlənilir. Gündəlik məşəldə qazın piltə və hava üfürmə (təmizləmə) məqsədilə yandırılması alovunun hündürlüyünün 1m olması ilə müqayisədə, bu zaman həmin hündürlüyün 3 m-dək yüksələcəyi gözlənilir. Qəza halında dayanma (QD) hadisəsi zamanı alov hündürlüyünün ŞD2 YT/AT Əsas məşəl gövdəsindən 138 m-dək artması proqnozlaşdırılır və bununla, Səngəçal qəsəbəsində görünüş sahəsi də 98% artır.

Ümid, Əzimbənd və 3-cü Massivdən görünüş təhlili müəyyən etmişdir ki, ŞD2 YT/AT Əsas məşəli qeyri-adi şəraitdə təkrar kompressiya keçidi və FHQ ilə bağlı fəaliyyət zamanı demək olar ki, bütün sakinlər tərəfindən görünəcək. Müntəzəm şəraiti zamanı məşəldə qazın piltə və hava üfürmə (təmizləmə) məqsədilə yandırılması ŞD2 YT/AT Əsas məşəlinin hər hansı topoqrafik xüsusiyyətlərin olmaması səbəbindən, bu yerlərdə sakinlərin əksəriyyəti tərəfindən görünəcəyi nəzərdə tutulur.

Reseptor həssaslığı

İcmalar daxilində BP-nin sənaye əməliyyatları ilə bağlı yerli sakinlərin fikirləri Marahılı tərəflər və sosial-iqtisadi sahə üzrə ictimai rəy sorğusu (MTSİRS) və ŞD2 İnfrastruktur layihəsi üzrə ƏMSSTQ ilə bağlı məsləhətləşmə və məlumatların açıqlanması zamanı qeyd edilmişdir.¹ MTSİRS bildirmişdir ki, yerli sakinlər ST-da mövcud olan məşəl əməliyyatlarının nəfəs aldıkları sərt qoxular vasitəsilə onların sağlamlığına fiziki ziyan vurduğunu düşünürlər. ŞD2 İnfrastruktur layihəsi üzrə ƏMSSTQ məsləhətləşməsi və məlumatların açıqlanması prosesinin görüşünün protokolu göstərmişdir ki, BP nümayəndəsi tərəfindən ümumi salamlama və tanışlıqdan sonra, Səngəçal qəsəbəsi, Əzizkənd və Ümüddə keçirilmiş görüşdə yerli sakin tərəfindən verilmiş ilk sual ST-da mövcud məşəl fəaliyyətləri və onun insan sağlamlığına təsiri ilə bağlı narahatlıq, həmçinin sərt qoxulara aid olmuşdur. Bu, mövcud məşəl fəaliyyətləri ilə əlaqədar bəzi yerli icma sakinlərinin mənfi təsəvvürə malik olduğunu göstərir.

ST-da İlkin Neft Layihəsi (İNL) tədbirləri başlamazdan əvvəl 1997-ci ildə başlanmış ən son hava keyfiyyətinin monitorinqi üzrə məlumatın nəticələri hava keyfiyyətində heç bir əhəmiyyətli dəyişiklik olmadığını göstərir. Nəticə etibarlı ilə, məşəl əməliyyatının insan sağlamlığına təsir etməsi barədə anlayışı dəstəkləyəcək heç bir sübut yoxdur.

Buna baxmayaraq, ST daxilində yerləşən mövcud saxlama gölməçələrindəki lay suyundan sərt qoxular əmələ gəlir. Lay suyu gölməçələri aşağı səviyyədə yerləşdiyindən və yerli sakinlərə görünmədiyindən, onlar bunun qoxunun mənbəyi olduğunu bilmirlər. Nəticə etibarlı ilə, yerli icmalar daxilində sərt qoxuların təsadüfi olması bir çox sakinlər tərəfindən, suyun deyil, gündüz və gecə zamanı aydın görünən yüksələn alovların birbaşa nəticəsi hesab edilir.

ŞD2 Layihəsi YT/AT yüksəlmiş məşəl əməliyyatı, hətta məşəldə qazın piltə və hava üfürmə (təmizləmə) məqsədilə yandırılması şəraitində yerli sakinlərin əksəriyyətinə, xüsusilə alovun yüksəkliyi 1 m-dən yüksək olduğu qeyri-müntəzəm məşəldə yanma hadisələri zamanı görünəcəkdir. Nəticə etibarlı ilə, reseptorların həssaslığının "yüksək" olduğu hesab olunur.

Təsirə azaltma tədbirləri və monitorinq

Yerli havanın nəfəs alınması ilə əlaqədar mənfi anlayış sakinlərin psixi sağlamlığı və ümumi əmin-amanlığın dəyişməsi ilə nəticələnə bilər. Bu dəyişiklik artan psixoloji stress, narahatçılıq, depressiya və əlaqədar əlamətlərin nəticəsi kimi əmələ gələ bilər. Nəticədə, ŞD2 Layihəsi üzrə yüksəldilmiş məşəlin görünməsinin, xüsusilə də alovun yüksək olduğu qeyri-müntəzəm məşəldə yanma şəraitində qəti mənfi təsəvvürlə nəticələnəcəyi ehtimal edilir.

İcmanın rifahında dəyişikliklər ilə əlaqədar təsiri azaltmaq məqsədilə ŞD2 Layihəsinin yüksələn məşəl əməliyyatından əvvəl yerli sakinlərə qeyri-müntəzəm məşəldə yanma hadisələri barədə məlumat təmin etmək üçün icmanın cəlb olunması tədbirləri həyata keçiriləcək.

12.4 Sosial-iqtisadi sahəyə dolayı təsirlər

12.4.1 Qeyri-ictimai davranış

Artmış iş imkanları və biznes fəaliyyətlərinin istifadəsindən irəli gələn qonşu icmalar daxilində yerli iqtisadi kapital axınının artması müxtəlif mənfi təsirlər ilə nəticələnə bilər. Bu təsirlərə qeyri-ictimai davranış, ailənin dağılması, alkoqol və narkotiklərdən sui-istifadə, əxlaqsızlıq, məişət zorakılığı, tərksizlik və bunlarla məhdudlaşmayan hallar daxil ola bilər. Bu kimi təsirlər dövlət polisi, təhsil və səhiyyə resursları və sosial xidmətlər kimi yerli sosial təminat resursları üzərinə böyük tələblər qoyacaqdır.

Bu təsirlərin mümkün dərəcədə BP-nin icma sərmayələri proqramlarının həyata keçirilməsi vasitəsilə azaldılacağı gözlənilir. Əlavə olaraq, işçilərin məlumatlandırma səviyyəsinin artırılması kampaniyaları işçilərlə Münasibətlərin İdarəetmə Planının bir hissəsini təşkil

¹ ŞD2 İnfrastruktur üzrə ƏMSSTQ ŞD2 III Layihəsi ilə əlaqədar fəaliyyətləri qiymətləndirdi.

edərək, işçiləri əldə etdikləri gəliri məsuliyyətli qaydada istifadə etməyə həvəsləndirir ki, onlar öz ailə təsərrüfatlarının üzvləri ilə birlikdə ondan hazırda və gələcəkdə faydalana bilsinlər.

12.4.2 Əlavə iqtisadi gəlirlər

Qonşu icmalarda tikinti mərhələsində yaranacaq yerli məşğulluq səviyyəsində olan əhəmiyyətli artım yerli iqtisadi kapital axınının çevik və müvəqqəti artımı ilə nəticələnə bilər. Təsirə məruz qalan şəxslər və biznes sahibləri bir qayda olaraq bunu müsbət dəyişiklik hesab etdiyi halda, eyni növ məhsul və xidmətlər üzrə tələbin artması vasitəsilə yerli inflyasiyanın yaranması potensialı mövcuddur. Biznes sahibləri həmçinin təsərrüfat gəlirlərində yerli artımı maksimuma çatdırmağa çalışaraq, qiymətləri qaldıraraq yerli səviyyədə mövcud artan kapitaldan tam faydalanmağa səy göstərəcəklər.

ŞD2 Layihəsində Azərbaycanda fəaliyyət göstərən müxtəlif podratçılar istifadə ediləcək ki, bu da onların biznes gəlirlərinin artması ilə nəticələnecek. Biznes gəlirində istənilən artım biznes sahiblərinə artan gəlirlər, işçi qüvvəsinə uzadılmış iş müqavilələri, fərdi şəxslərə müqavilə əsasında əldə olunmuş yeni iş yerləri və əlavə verginin toplanması vasitəsilə dövlət gəlirləri kimi mənfəətlər yaratmaq potensialına malikdir.

BP-nin əsas podratçılarında təchizat malları və xidmətlərin təmin edilməsində yerli, regional və milli miqyaslı bizneslərin istifadəsi mümkün olduqca artırılacaqdır. ŞDB özül və üst tikililərinin tikintisində ölkədə olan bizneslərin istifadəsi yerli, regional və milli miqyaslı biznes sahiblərinin gözləntilərini doğruldacaq, çünki ümumi təchizatın əhəmiyyətli hissəsi ölkə daxilində olan təchizatçılara ayrılacaqdır. Bundan başqa, əlavə məhsul və xidmətlərin tikinti sahələri tərəfindən istifadə olunan təchizat sistemi vasitəsilə alınması yerli, regional və milli səviyyədə sosial-iqtisadi inkişafın artmasına təkan verəcəkdir.

ŞD2 Layihəsinin peşəkar işçilərin yerli icmalardan seçilməsinə üstünlük verməsi tələbi, mövcud peşəkar vəzifələrdən daha yüksək gəlirli işlə təmin edilməsi məqsədi güdən insanları ŞD2 Layihəsinə yönləndirə bilər. Məsələn, əgər peşəkar dövlət işçilərinin böyük qismi (məsələn, tibb işçiləri və müəllimlər) öz hazırkı iş yerlərini tərk etsələr, o zaman belə dəyişikliklər yerli icmaya mənfi təsir edə bilər. Xüsusilə, bu halda zəif qruplara göstərilən təhsil və sosial xidmətlərin keyfiyyəti aşağı düşəcəkdir.

Artmış iqtisadi gəlirlər ilə əlaqədar mənfi təsirlər heç bir məqsədəuyğun səviyyədə yüngülləşdirilə bilməz. Belə ki, BP üçüncü tərəflərin əlavə gəlirlərini hansı yolla istifadə etdikləri və yaxud "yerli" və "gəlmələr" arasında yarana bilər. Belə münafişələr əhali qrupları və xüsusilə də, gəlmə və zəif qruplar (məcburi köçkünlər kimi) arasında öncədən mövcud olan gərgin münasibətlər ilə daha da kəskinləşə bilər. Daxili miqrasiya da tullantıların idarə olunması və çirkab sular şəbəkəsi kimi mövcud sosial infrastruktura əhəmiyyətli təzyiq yarada bilər.

12.4.3 Sosial münafişə

İş axtaran şəxslər arasında olan rəqabətdən (ehtimal edilən və ya həqiqi) münafişə yaranması potensialı mövcuddur. Bu kimi münafişələr eyni qəsəbənin üzvləri, yerli icmaların fərdləri və yaxud "yerli" və "gəlmələr" arasında yarana bilər. Belə münafişələr əhali qrupları və xüsusilə də, gəlmə və zəif qruplar (məcburi köçkünlər kimi) arasında öncədən mövcud olan gərgin münasibətlər ilə daha da kəskinləşə bilər. Daxili miqrasiya da tullantıların idarə olunması və çirkab sular şəbəkəsi kimi mövcud sosial infrastruktura əhəmiyyətli təzyiq yarada bilər.

Yerli hədəflər (peşəkar və qeyri-peşəkarlar üçün) mümkün səviyyədə Səngəçal qəsəbəsi, Ümid, Əzizkənd və 3-cü Massivdən olan mövcud sakinlərdən istifadə olunmaqla iş yerlərinin maksimuma çatdırılmasına çalışacaq. Bu proses onların şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd və İMİP-ə uyğun olaraq əlavə məlumat yoxlanmaqla həyata keçiriləcək. Bu, həmin icmalardan kənar iş axtaranlar hesabına potensial daxili miqrasiyasını azaltmaq məqsədilə atılmış bir addım olacaq.